

УДК 37.013

ІСТОРИКО – ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО ЖИВОЇ ПРИРОДИ» У ФІЛОСОФСЬКОМУ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Н.О. ДІРА, аспірантка кафедри педагогіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: dira.nadija90@gmail.com

Анотація. У статті розглядається сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи». Розкривається зміст особливостей взаємовідносин «людина-природа» з моменту появи людства. У статті обґрунтовується необхідність кардинального перегляду поглядів і переконань людини в її стосунках із навколишнім середовищем. Зауважується, що підлягають переосмисленню уявлення про взаємозв'язки у системі „природа – людина – суспільство” про зміст людської діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу. Вказується, що ставлення до навколишнього середовища неможливе без урахування сучасних філософсько-культурологічних та природничо-гуманітарних ідей та концепцій.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, особистість, жива природа, навколишнє середовище, екологічна культура.

Актуальність (Introduction). Одна з центральних проблем, які постають перед сучасністю – це проблема взаємовідносин людини та навколишнього середовища. Вже у стародавні часи люди розуміли, що неможливо тривалий час нехтувати законами природи, які підтримують у рівновазі все величезна біологічне різноманіття нашої планети. Поглиблення екологічної кризи та її наслідків протягом ХХ й початку нового століття зумовили необхідність радикальних змін у ставленні людини до природи. Сучасна екологічна ситуація вимагає кардинального перегляду поглядів і переконань людини в її стосунках із навколишнім середовищем. Вивчення ставлення до навколишнього середовища неможливе без урахування сучасних філософсько-культурологічних та природничо-гуманітарних ідей та концепцій. Переосмисленню підлягають уявлення про взаємозв'язки у системі «природа – людина – суспільство» про зміст людської діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу. Виникає необхідність докорінної зміни пріоритетів у ставленні людини до природи, оскільки саме воно визначає дії, вчинки і є основою взаємодії індивіда з навколишнім середовищем.

З огляду на це педагогічна наука має приділяти належну увагу питанням виховання ціннісного ставлення особистості до живої природи, акцентуючись на особливостях взаємовідносин «людина-природа» з самого початку існування людства. І саме тому, на сучасному етапі розвитку цивілізації, необхідно розкрити та проаналізувати сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи» у психолого-педагогічній та науковій літературі, розглянути цей феномен на міждисциплінарному рівні, використовуючи надбання та інструментарій різних наук.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Цінності та ціннісне ставлення особистості до живої природи лежать в основі функціонування суспільства з самого початку його існування. Різні аспекти заявленої проблеми розглядали В.О. Василенко, Ю.Р. Вейденгаммер, Д.О. Леонтєв, Е.А. Подольська, М. Шелер та інші вчені. Психологічне підґрунтя виховання ціннісного ставлення особистості складають роботи Б.Г. Ананьєва, Л.С. Виготського, І.С. Кона, Д.О. Леонтєва, Е.А. Подольської, С.Л. Рубінштейна. Структуру «ціннісного ставлення» та механізми формування цієї якості досліджували І.Д. Бех, Л.І. Божович, А.Г. Здравомислов, О.Л. Кононко, О.І. Самсін та інші науковці. На їх думку, ціннісне ставлення відбивається у світогляді, переконаннях, рефлексивних рисах особистості, воно є свідомим компонентом структури особистості і сприяє творчому освоєн-

ню світу.

Дослідники проблеми виховання ціннісного ставлення особистості до природи (А.М. Кочергін, Ю.Г. Марков, М.Г. Васильєв, Н.Б. Ігнатівська, Т.Б. Баранова та ін.) вважають, що виховати ціннісне ставлення до природи можна за умови залучення особистості до такої перетворювальної діяльності, яка, окрім всього, оптимізує взаємовідносини людини і природи.

Тому ціннісне ставлення до природи – це невід’ємна складова екологічної культури особистості. У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), у Концепції екологічної освіти України (2002р.) наголошується, що формування екологічної культури особистості є найголовнішим завданням екологічної освіти та виховання.

Проблема ставлення особистості до природи досліджувалася у працях Н.І. Бутенко, С.І. Жупаніна (формування естетичного ставлення до природи), Н.І. Ільїнської (формування морально-естетичного ставлення до природи), Г.С. Марочко, З.П. Плохій, З.М. Шевчів (формування бережливого ставлення до природи) тощо. Характерною особливістю зазначених досліджень є спрямування формуючих впливів на пізнавальну активність, чуттєву сферу та екологічно доцільну діяльність суспільства.

Мета (Purpose). Реконструювати процес еволюції сутності поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи» у філософському та психолого-педагогічному дискурсі.

Методи (Methods). У процесі дослідної роботи застосовано комплекс методів науково-педагогічного дослідження, зокрема: аналіз, синтез, порівняння, ретроспекція, генетичний метод, систематизація та узагальнення праць дослідників та досвіду вивчення ціннісного ставлення особистості до живої природи у філософському та психолого-педагогічному дискурсі.

Результати (Results). У процесі історичного розвитку вид *Homo Sapiens* поступово втрачав зв’язки з природою. На певних етапах цивілізації змінювалось ставлення до уявлень про взаємозв’язки у системі «природа – людина – суспільство».

Термін «природа», переважно до 5 ст. до н.е., визначався як процес народження, виникнення, росту. У поетів архаїчної епохи його ще не зустрічалося, а Гомер використав його всього один раз у поемі «Одисея» (прибл. 8 ст. до н. е.). Однак, вже в творах іонійських історіографів Геродота та Гекатея, а також в медичних текстах Гіппократа (5-4 ст. до н. е.) термін «природа» починає використовуватись в найширшому спектрі значень: як природа країни, яка визначає типовий психофізіологічний склад її мешканців; як нормальний стан людського тіла і його органів; як природна причина захворювання, як цілюща сила лікарських трав і взагалі як здатність, дієвість тієї чи іншої речі. Етнографічно-медичне розуміння природи зникається з поезією Піндара, Есхіла і Софокла. Їх розуміння природи полягала у зовнішньому вигляді, поставі, фігурі людини та розквіту її сил [1].

Грецькою мовою слово “природа” звучить як “фізис”, тому таку філософію називали “фізичною”, а філософів цього періоду “фізиками”. Вони інтуїтивно формували субстанціональну модель світу за допомогою з’ясування першопричини усього суцього як основи, суті [2].

Біля джерел формування натурфілософії стояла мілетська школа (м. Мілет, Мала Азія, VII ст. до н. е.). Її засновником був Фалес (біля 624–547 р.р. до н. е.), а його послідовниками Анаксимандр (610–546 р.р. до н. е.) і Анаксімен (585–525 до н. е.). Основну увагу представники цієї течії зосередили на пошуках тієї першооснови, з якої виникають усі конкретні предмети і явища. Речі є чимось тимчасовим, вони виникають і зникають, а їх основа є вічною, що існує завжди. Фалес вбачав таку першооснову у воді, Анаксимандр вважав, що нею є невизначений початок, який він назвав “апейрон”, Анаксімен прийняв за першооснову повітря. Головне надбання діячів мілетської школи у розробленні ідеї про світобудову, розробленні, що виявляє рух людської думки від конкретного через абстрактне до поглибленого усвідомлення реальності. Геракліт Ефеський (540 – 480 рр. до н. е.) вперше в філософському контексті вживає слово «природа». Він убачав першооснову світу у вогні. Все виникає з вогню і у вогонь перетворюється. “Світ єдиний з усього, – твердив Геракліт, – не створений ніким з богів і ніким з людей, а був, є і буде вічно живим вогнем, що закономірно спалахує і закономірно згасає”. У цих словах – ідея про мінливий, минулий характер усього існуючого.

Піфагор (бл. 580–500 рр. до н. е.), джерелом і першоосновою світу вважає не ту чи іншу природну речовину, а кількісне відношення – число: “Земний порядок має відповідати небесному”. На відміну від попередніх філософів, які звертали увагу на якісний бік речей,

Піфагор стверджує, що якість пов'язана з кількістю, і робить висновок, що "число володіє речами" [3].

Представники елеатської філософії основу світу вбачали в неконкретному: не речовини, а початок, який позначається поняттям "буття". Найбільш глибокі ідеї цієї філософії були розроблені Парменідом (540 – 480 р. р. до н. е.) і Зеноном (бл. 490–430 р. р. до н. е.). Парменід поділяє світ на істинний і неістинний. Істинним є буття, оскільки воно вічне і незмінне, завжди тотожне самому собі. Світ конкретних речей є неістинним буттям, адже речі постійно змінюються, сьогодні вони інші, ніж вчора, а завтра і зовсім зникають.

Логічне обґрунтування висновків Парменіда давав Зенон. За принципами елейської школи Зенон розриває чуттєве і раціональне пізнання. Істинним визнає тільки раціональне пізнання, а чуттєве пізнання вважає обмеженим, суперечливим [4].

Емпедокл (бл. 484 – 424 р. р. до н. е.) приймає як першооснови світу всі чотири традиційні стихії: землю, воду, повітря й вогонь; джерелом Всесвіту є боротьба двох психічних початків: Любові і Ненависті. Любов – космічна причина єдності і добра. Ненависть – причина роздрібненості і зла.

Анаксагор (500 – 428 рр. до н. е.) відкидає стихії як початки. Для нього первинним є всі без винятку стани речовини. Мелісс (440 рр. до н. е.) довів нескінченність буття у просторі та часі, сформулював закон збереження буття, суть якого виразив у формулі "з нічого ніщо не виникає" [5].

Ідеї про атомістичну природу світу розвивали Левкіпп (бл. 500–440 рр. до н. е.) і Демокріт (бл. 460–370 рр. до н. е.). Вони визнають буття (атоми) і небуття (пустоту) [6].

З 5 ст. до н. е. в грецькій культурі природа починає вживатися в опозиції до закону, звичаїв, мистецтву, вихованню. Найбільш яскраво ця тенденція знаходить свій вияв у софістів. Природа розуміється як самодостатній та не залежаний від людини світовий порядок, вимоги якого зазвичай не збігаються з прийнятими в людському суспільстві нормами і законами. Так, Архелай, Антифонт, Гиппій, стверджували, що справедливе і несправедливе існують не від природи, а за встановленням; протиприродність законів бачили в тому, що у різних державах закони і звичаї різні, тоді як людська природа всюди однакова, тому закон рівнозначний думці, а природа – істині. Молодші софісти Пол, Каллікл і Фрасімах, вважали «природним», тобто, згідним з природою, право сильного встановлювати закони, керуючись власною вигодою, бо природа проголошує справедливим і прекрасним підпорядкування слабкого сильнішому і гіршого кращому [7].

Сократ (469 – 399 рр. до н. е.) розуміння предмета пізнання висловив формулою: «Пізнай самого себе». Будова світу, фізична природа речей непізнанні, пізнати можемо тільки самих себе. Сократ не залишив ніяких рукописів. Але його погляди викладені в працях численних учнів: Платона, Антисфена, Аристіна, Евкліда із Мегари.

Платон (427–347 рр. до н. е.), під природою розуміє сукупність душевних та фізичних якостей, набутих людиною від народження, до числа яких відносяться здоров'я, краса, кмітливність, сприйнятливність до наук і т. п..

Аристотель (384–322 рр. до н. е.), навпаки, бачить в рухливості і мінливості найголовнішу особливість всього «природно суцього». Як і Платон, Аристотель пов'язує природу з певним розумінням буття - з буттям як початком. Він виявляє його в досвіді природи [8].

Епікур (342 – 270 рр. до н. е.), у творі "Про природу", всі явища природи і Всесвіту пояснював різними поєднаннями невмирущих атомів, які відмінні не лише за формою і величиною, як у Демокріта, а й за вагою [9].

Тит Лукрецій Кар (приблизно 99–55 рр. до н. е.) у поемі "Про природу речей", визнаючи існування богів, заперечує їх вплив на природу, бо природа складається з найменших частинок і виникає сама по собі. Найменші частинки природи вічні, ніким не створені і є першоосновою світу [10].

Ставлення особистості до живої природи в епоху Середньовіччя (з VI по XIV ст.), характеризується різким посиленням впливу церкви на все життя суспільства. Це тривалий період занепаду наук, в такій обстановці природничо-наукові знання накопичувалися вкрай повільно. Вивчення природи було фактично заборонено. У трактуванні явищ органічного світу панували погляди різних схоластичних шкіл. Ставлення до природи розглядалося з єдиної вірної, на той час, теологічної теорії: природа підпорядкована Богу, це сфера, створена бо-

жеством, абсолютно залежна від нього та реалізує його волю у всьому. Природа - провідник впливу на людей божої волі, вона засіб їх покарання.

Для середньовічної людини природа - це світ речей, за якими треба прагнути бачити лише символи бога. Тому й пізнавальний аспект середньовічної свідомості був спрямований не на виявлення об'єктивних властивостей предметів зримого світу, а на осмислення їх символічних значень, тобто їх відношення до божества. Таким чином, середньовічна свідомість не орієнтована на виявлення об'єктивних закономірностей природи. Головна функція – збереження ціннісної рівноваги людини і світу, суб'єкта та об'єкта.

Однак і в Середньовіччі звучали заклики до об'єктивного вивчення природи, інтерес до пізнання явищ навколишнього світу все ж не згасав і процес пошуку істини тривав. З'являлися все нові і нові покоління вчених, які прагнули, незважаючи ні на що, вивчати природу. Разом з тим наукові знання цієї епохи обмежувалися в основному пізнанням окремих явищ і легко вкладалися в уможливінні натурфілософські схеми світобудови, висунуті ще в період античності (головним чином у вченні Аристотеля) [6].

Епоха Відродження (XIV — початок XVII ст.) мала вагомий вплив на ставлення до живої природи особистістю, бо саме в цей час набуває розвиток природознавство, відбуваються географічні відкриття, успіхи в галузі медицини, математики й механіки, створенням Коперником нової космології. На основі індивідуалізації особистості, формування нових цінностей і установок в епоху Ренесансу відбувається світоглядна переорієнтація суб'єкта. На перший план поступово висувається ставлення людини до природи, а відносини же людини до Бога і до самого себе виступають як похідні. У логіці такого ідейного руху Ренесанс подолав дуалізм земного і небесного світів ("двох градусів" Августина). В людині на перший план висувається те, що є в ньому божественного: одна людина сама здатна перетворюватися для іншого в деяке божество. Вже у Н. Кузанського (період зрілого Відродження) пізнання світу нескінченно і провідним засобом пізнання є розум. Світ для нього - це богоприрода або природобог. Світ, Всесвіт - нескінченні. Нескінченність світу пізнається розумом шляхом "збігу протилежностей" [11].

А в період пізнього Відродження Н. Коперник, створюючи геліоцентричну систему світу, показує творчі можливості розуму, що дозволяють проникати в сутність речей, які можуть бути повністю протилежні явищу [12].

В ренесансному типі пізнання розумове і образно-чуттєве не цілком розмежувалися, часто виступаючи в єдності. Це не дозволяло створити методологічний інструментарій для конкретно-наукового пізнання природи. Створенням основ методології конкретно-наукового пізнання зайнялися мислителі Нового часу, перш за все Ф. Бекон і Р. Декарт.

Вони з різних ціннісно-світоглядних позицій розробили свої філософські концепції, ядром яких стала методологічна проблематика. «Метою нашого суспільства, - стверджував Бекон, - є пізнання причин і прихованих сил усіх речей і розширення влади людини над природою, доки все не стане для неї можливим». І для Р. Декарта, наука - вища цінність. Вона основа надії, символ всемогутності людського розуму, який втілюється в техніці. Техніка, в свою чергу, розширює можливості наукового пізнання природи.

Уявлення о природі Ф. Бекона носить детерміністський характер, а погляд на природу, як на арену дії самих лише об'єктивних законів і причин, де немає місця суб'єктивним намірам і виявам надприродної волі. Розглядаючи природу, як об'єкт природничої науки, він зазначає, що фізика має справу як із конкретними речами (вчення про конкретне), так і з різними станами та рухами матерії (вчення про абстрактне). У такий спосіб Ф. Бекон висуває характерну для науки XVII ст. вимогу аналітичного вивчення природи [13].

Ставлення до природи особистості в ранній Новий час мало чим відрізнялася від епохи Середньовіччя. У XVI - першій половині XVII ст. переважна більшість населення проживала в сільській місцевості. Світогляд селянина формувався на християнських і язичницьких уявленнях про живу і неживу природу. У той час чітко розрізнялася межа між територією, де людина була повновладним господарем (будинок, двір, сад, город), і не зовсім безпечним докільлям (ліс, чагарники, польові пустки, болото, трясовина).

У Новий час природа вперше стає об'єктом ретельного наукового аналізу і разом з тим активної практичної діяльності людини, масштаби якої в силу успіхів капіталізму постійно наростають. Відносно низький рівень розвитку науки і разом з тим оволодіння людиною по-

тужними силовими агентами природи (теплової, механічної, а потім і електричною енергією) не могли не призвести до хижацького ставлення до природи, подолання якого розтягнулося на століття, аж до наших днів [14].

Необхідність такої організації взаємодії суспільства і природи, яка відповідала б нинішнім і майбутнім потребам людства, що розвивається, була виражена в концепції ноосфери, французьких філософів Тейяра де Шардена і Е. Ле-Руа і російського мислителя В. І. Вернадського. Ноосфера - це область панування розуму. Концепція ноосфери була розвинена на початку 20-х років ХХ ст., Згодом її концептуальні ідеї отримали детальну розробку в особливій науці – екології [15].

Висновки і перспективи (Discussion). Людина завжди знаходилась і знаходиться в певному співвідношенні з природою, яке вона певним чином інтерпретує. В античну добу були поставлені і частково розв'язані проблеми виникнення світу і людини, першооснови всього суцього, співвідношення двох основних форм буття – природного та штучного. Результати досліджень мислителів суттєво вплинули на подальший розвиток становлення ціннісного ставлення до особистості.

Протягом епохи Середньовіччя процес пошуку істини тривав, незважаючи на те, що наукові знання того часу обмежувалися теологічною теорією Буття і схемою світобудови, висунутими ще в період античності. У таких умовах наука не могла піднятися до розкриття об'єктивних законів природи.

Але, на зміну прийшла нова епоха, головна риса якої відображалась у глибокій повазі до природи і до кожного прояву життя. Лише Відродження, пізнаючи світ, пізнавало не від наслідків до причини, а від образу до прообраз. Спочатку, знаходиться в умовах, коли в силу самого факту свого існування постійно змушена перевіряти природу на «людяність». З цією метою вона використовує всі доступні цінності як інтелектуального, так і предметного змісту. Наукова і практична діяльність людини свідчить про те, що вона здатна пізнавати природні явища і регулювати свої взаємини з ними.

Природа вперше стає об'єктом наукового аналізу і активної діяльності людини, масштаби якої постійно нарастають.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті сутності поняття «ціннісне ставлення до живої природи».

Список використаних джерел

1. Нова філософська енциклопедія. ПРИРОДА. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH015cbe6436368eaaa0a5d95c> – Назва з екрану.
2. Антична філософія. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_1.htm – Назва з екрану.
3. Рожанский И.Д. Развитие естествознания в эпоху античности./И. Рожанский.–М.: Наука, 1979. - 485 с.
4. Елейська школа - Парменід, Зенон. Вчення про єдине. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://studwood.ru/907727/filosofiya/eleyskaya_shkola_parmenid_zenon_uchenie_edinom – Назва з екрану.
5. Натурфілософський період (рання класика). [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/1597012237561/filosofiya/naturfilosofski_period_rannya_klasika - Назва з екрану.
6. Природознавство епохи Античності і Середньовіччя. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://ua.referat.com>. – Назва з екрану.
7. Алексеев В.П. Становлення людства /В.П. Алексеев. - М.: Политиздат, 1984. – 462 с.
8. *Феномен античної філософської школи.* [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/15970122/filosofiya/fenomen_antichnoyi_filosofskoyi_shkoli – Назва з екрану.
9. Філософія Епікура – коротко. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2183-filosofiya-epikura-kratko> - Назва з екрану.
10. База знань. Древній Рим. Середньовіччя. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://proznania.ru/books.php/?page_id=385– Назва з екрану.

11. Познання природи в епоху Відродження. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/navdish-2.html> - Назва з екрану.
12. Природознавство в епоху Відродження. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/18340719/prirodoznavstvo/prirodoznavstvo_epohu_vidrozhennya - Назва з екрану.
13. Вчення Ф. Бекона і Р. Декарта: спільне та відмінне. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.yaklass.ru/materiali?mode=cht&ctid=121> - Назва з екрану.
14. Людина і природа в Новий Час. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://bagazhznaniy.ru/obshhestvo/chelovek-i-priroda-v-novoe-vremya> - Назва з екрану.
15. Епоха Нового часу - епоха культу розуму. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.e-reading.club/chapter.php/110829/103/Babaev-Osnovy_filosofii.html - Назва з екрану.

References

1. Nova filosofskaya entsyklopediya. PRYRODA. ["New Philosophical Encyclopedia". NATURE]. Available at: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH015cbe6436368eaaa0a5d95c>.
2. Antychna filozofiya. [Ancient philosophy]. Available at: http://library.nlu.edu.ua/POLNTEXT/4%20KURS/4/1/02H1R2_1.htm.
3. Rozhansky, I. (1979) Razvitye estestvoznaniya v epokhu antychnosti [The development of natural science in the era of antiquity]. Moscow: Nauka. 485.
4. Eleyska shkola - Parmenid, Zenon. Vchennya pro yedynе. [Eleusis School - Parmenides, Zeno. The doctrine of the one]. Available at: https://studwood.ru/907727/filosofiya/eleyskaya_shkola_parmenid_zenon_uchenie_edinom.
5. Naturfilosofskiy period (rannya klasyka). [Natural philosophical period (early classics)]. Available at: http://pidruchniki.com/1597012237561/filosofiya/naturfilosofskiy_period_rannya_klasika.
6. Pryrodoznavstvo epokhy Antychnosti i Seredn'ovichchya. [Natural history of the Antiquity and Middle Ages]. Available at: <http://ua.referat.com>.
7. Alekseev, V. (1984) Stanovlenniya ljudstva [The formation of mankind]. M.: Politizdat. 462.
8. Fenomen antychnoyi filosofskoy shkoly. [The phenomenon of the ancient philosophical school]. Available at: http://pidruchniki.com/15970122/filosofiya/fenomen_antychnoyi_filosofskoy_shkoli.
9. Filosofiya Epikura – korotko. [The philosophy of Epicurus is short]. Available at: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2183-filosofiya-epikura-kratko>.
10. Baza znan'. Drevniy Rym. Seredn'ovichchya. [Knowledge base. Ancient Rome Middle Ages]. Available at: http://proznania.ru/books.php/?page_id=385.
11. Poznannya pryrody v epokhu Vidrozhennya. [Knowledge of nature in the Renaissance]. Available at: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/navdish-2.html>.
12. Pryrodoznavstvo v epokhu Vidrozhennya. [Natural history in the Renaissance]. Available at: http://pidruchniki.com/18340719/prirodoznavstvo/prirodoznavstvo_epohu_vidrozhennya.
13. Vchennya F. Bekona i R. Dekarta: spil'ne ta vidminne. [The doctrine of F. Bacon and R. Descartes: common and excellent]. Available at: <http://www.yaklass.ru/materiali?mode=cht&ctid=121>.
14. Lyudyna i pryroda v Novyy Chas. [Man and nature in New Time]. Available at: <http://bagazhznaniy.ru/obshhestvo/chelovek-i-priroda-v-novoe-vremya>.
15. Epokha Novoho chasu - epokha kul'tu rozumu. [The New Age era is an era of cult of reason]. Available at: https://www.e-reading.club/chapter.php/110829/103/Babaev-Osnovy_filosofii.html.

ИСТОРИКО - ГЕНЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОПРЕДЕЛЕНИЯ «ЦЕННОСТНОЕ ОТНОШЕНИЕ ЛИЧНОСТИ К ЖИВОЙ ПРИРОДЕ» В ФИЛОСОФСКОМ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ДИСКУРЕ

Н.О. Дира

Аннотація. В статті розглядається сутність поняття «ціннісне ставлення особистості до живої природи». Розкривається зміст особливостей взаємодій «людина-природа» з моменту появи людства. В статті обґрунтовується необхідність кардинального перегляду поглядів і переконань людини в його стосунках з навколишнім середовищем. Відзначається, що потрібна переоцінка уявлення про взаємозв'язок в системі «природа - людина - суспільство» про зміст людської діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу. Вказується, що ставлення до навколишнього середовища неможливо без урахування сучасних філософсько-культурологічних і природно-гуманітарних ідей і концепцій.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, особистість, жива природа, навколишнє середовище, екологічна культура.

HISTORICAL AND GENETIC ANALYSIS OF DEFINITION "VALUE OF INDIVIDUALITY TO LIVING NATURE" IN PHILOSOPHICAL, PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DISCOURSE

N.O. Dira

Abstract. The article deals with the essence of the concept of "value attitude of the individual to living nature". The content of the peculiarities of "human-nature" relationships is revealed from the moment of appearance of mankind. The article substantiates the necessity of cardinal revision of the views and beliefs of a person in his relations with the environment. It is noted that the notion of interconnection in the system "nature-human-society" about the content of human activity as a specific form of man's active relation to the world is to be rethought, it is pointed out that the attitude to the environment is impossible without taking into account modern philosophical-cultural and natural-humanitarian ideas and concepts .

Key words: value, value attitude, personality, wildlife, environment, ecological culture.

УДК 378.016:636.09-057:808.5

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

М.О. ЖУКОВСЬКИЙ, асистент

кафедри епізоотології та організації ветеринарної справи

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: nfvm@ukr.net

Анотація: У статті проводиться аналіз особливостей професійного спілкування майбутніх лікарів ветеринарної медицини. Обґрунтовано необхідність використання інноваційних технологій у навчанні майбутніх фахівців діловій комунікації. З'ясовується вплив практичних занять з професійно орієнтованих, спеціальних та гуманітарних навчальних дисциплін на формування комунікативних вербальних професійних умінь студентів. Формування умінь і навичок ділового спілкування у студентів ВНЗ розглядається як складова частина їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: інноваційні технології, комунікативні уміння, професійне спілкування, лікар ветеринарної медицини.

Актуальність (Introduction). Перед сучасною педагогічною наукою і практикою у сфері професійної освіти стоїть складне завдання підготовки фахівців до успішної професійної самореалізації в нових умовах ринку праці.

Зміни в соціально-економічній сфері зумовлюють необхідність розробки та впровадження нових підходів до вдосконалення навчального процесу. Кожен викладач повинен, насамперед, розглядати методологію навчання в світлі сучасних досліджень у педагогіці та психології, а, отже психолого-педагогічний аспект повинен стати одним із визначальних у виборі методів і форм навчання у ВНЗ, що забезпечить якнайшвидшу адаптацію та ефектив-